

สมรรถนะชาวนาไทยที่ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพการทำนา

ภิญญาพร โขชัยยะ¹ นุจรี ภาคาสัตย์²

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสมรรถนะของชาวนาไทยที่ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพการทำนาในประเทศไทย โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่ม คือ (1) กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพทำนาหรือ“ชาวนาไทย” ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการทำนา 18 คน และ (2) กลุ่มตัวแทนเครือข่าย/องค์กรที่เกี่ยวข้องกับชาวนา นักวิชาการกรมการข้าว 7 คน และ (3) กลุ่มนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญจำนวน 4 คน รวมทั้งสิ้น 29 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ การสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้างจนได้ข้อมูลจนอิมตัวและนำมาสังเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า สมรรถนะของชาวนาไทยที่ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพการทำนา ผลการศึกษาพบว่า สมรรถนะมี 3 ด้าน ประกอบด้วย (1) ด้านความรู้ 8 สมรรถนะ คือ (1.1) ความรู้ต่อยอดภูมิปัญญา (1.2) ความรู้เมล็ดพันธุ์ข้าว (1.3) ความรู้การทำนาแบบพอเพียง (1.4) ความรู้เกษตรอินทรีย์/ความรู้เกษตรผสมผสาน/ความรู้ตามแนวทฤษฎีใหม่ (1.5) ความรู้การทำปุ๋ยธรรมชาติ (ปุ๋ยน้ำชีวภาพ) (1.6) ความรู้เกี่ยวกับดินที่อุดมสมบูรณ์ (1.7) ความรู้แหล่งน้ำธรรมชาติ/ชลประทาน (1.8) ความรู้ความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลง (2) ด้านทักษะ 10 สมรรถนะ คือ (2.1) ด้านการบริหารจัดการ (2.2) ทักษะด้านการบัญชีครัวเรือน (2.3) ทักษะด้านการตลาด (2.4) ทักษะการวางแผนและการทำนา (2.5) ทักษะการจัดการทรัพยากร (2.6) ทักษะการจัดการแรงงาน (2.7) ทักษะการแก้ไขปัญหาโรคระบาด (2.8) ทักษะการแก้ปัญหาสภาพภูมิอากาศและน้ำ (2.9) ทักษะการใช้เทคโนโลยีและการสื่อสาร (2.10) ทักษะการผลิตสิ่งประดิษฐ์และซ่อมอุปกรณ์เครื่องมือ และ (3) สมรรถนะด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล คือ (3.1) หวังแทนพื้นที่ทำนา (3.2) ศรีทธาในอาชีพ ยังมีข้อค้นพบว่า การพัฒนาชาวนาไทยโดยน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ถือเป็นส่วนสำคัญของสมรรถนะของชาวนาไทย ความรู้จากภูมิปัญญาเดิมสู่การเรียนรู้นวัตกรรมการเปลี่ยนแปลงสู่การปฏิบัติพึ่งพาตนเองสร้างผลสัมฤทธิ์การทำนาให้หลุดพ้นจากความยากจนส่งผลต่อความอยู่รอดได้และพัฒนาอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: สมรรถนะชาวนาไทย; ความสำเร็จในการประกอบอาชีพทำนา; ปราชญ์ชาวนา

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:

ภิญญาพร โขชัยยะ และนุจรี ภาคาสัตย์. (2564). สมรรถนะชาวนาไทยที่ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพการทำนา. *วารสารดุซงกีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์*, 11(3), 760-774.

¹ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการพัฒนางานองค์กรและการจัดการสมรรถนะของมนุษย์ มหาวิทยาลัยบูรพา 69 ถนนลพทาบางแสน ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี 20131, ประเทศไทย
อีเมล: WaterBU61@gmail.com

² วิทยาลัยพาณิชยศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Competency for Successful Thai Farmers

Pinyapron Chochunya¹ Nucharee Pakasat²

Abstract

Objective of this research is to study the competency for successful Thai farmers with qualitative research method. There are 29 people from three sampling sets in this study 1) 18 farmers with outstanding awards from Kasetsart University 2) Seven representatives from related farming organizations for example president of Thai farmer associate, president of Thai farmer network, president of sustainable agriculture network, academics and experts from department of agricultural extension, national farmer council, and academics from rice department 3) four academics i.e. agricultural expert in sufficient economy, senior academic from Knowledge Network Institute of Thailand, agricultural expert in agricultural contribution, and the director of Chaipattana foundation. The in-depth and semi-structured interview is applied in this study in order to obtain inputs for the qualitative synthesis and able to draw.

The summary as follow: There are three necessary competencies for Thai farmers to be successful. 1) Eight areas of knowledge i.e. continuous knowledge, rice seeds, sufficient farming, organic farming/ integrated farming/new theory agriculture, natural fertilizer, lands and soils, natural reservoir/ irrigation, and adaptively of changes 2) 10 areas of skill i.e. management, accounting, marketing, planning, resources management, labor management, agricultural outbreak, environment, information technology, and equipment repair and maintenance 3) two kinds of trait and personality which are care for lands and belief in farming occupation. In addition, taking the sufficient economy concept to develop Thai farmers is also a crucial factor for being successful. Bringing innovation to apply to traditional farming knowledge lead to betterment of living quality of the Thai farmers.

Keywords: Competency of Thai Farmers; Successful Thai Farmers; Peasant Sage

Type of Article: Research Article

Cite this article as:

Chochunya, P., & Pakasat, N. (2021). Competency for successful Thai farmers. *Ph.D. in Social Sciences Journal*, 11(3), 760-774.

¹ Doctor of Philosophy Program in Organization Development and Human Capability Management, Burapha University 169 bangsaen Beach Road, Saensuk, Mueang, Chon Buri, 20131, Thailand
Email: WaterBU61@gmail.com

² Graduate School of Commerce, Burapha University

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การปลูกข้าวถือเป็นส่วนหนึ่งของภาคการเกษตรของประเทศไทย ซึ่งสะท้อนความเป็นวิถีชีวิตและจิตวิญญาณของชาวนาไทยมานาน โดยพื้นที่ของการปลูกข้าวส่วนใหญ่จะกระจายอยู่ในแต่ละภาคของประเทศ จากอดีตการปลูกข้าวของคนไทยเน้นเพื่อการบริโภคในครัวเรือน ซึ่งต่อมาข้าวสารที่เหลือจากการบริโภคในครัวเรือนได้นำมาขาย ต่อมาเกษตรกรชาวนาปรับเปลี่ยนวิถีมาเป็นผู้ประกอบการทำนามีวัตถุประสงค์เพื่อการค้าขาย/จำหน่ายข้าวเปลือกข้าวสารให้แก่สหกรณ์การเกษตร ผู้รวบรวมผลผลิตโรงสี และการทำนากลายเป็นอาชีพและสร้างรายได้ด้านการส่งออกให้แก่ประเทศไทยอย่างต่อเนื่องจากสถิติรายงานการส่งออก พบว่า ข้าว เป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญในลำดับ 1 ใน 5 ของประเทศไทย โดยเฉพาะผู้บริโภคต่างประเทศนิยมการบริโภคข้าวไทย เช่น ข้าวหอมมะลิ ข้าวขาว ซึ่งถือเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญ ทั้งนี้เมื่อพิจารณาต้นทุนการผลิตและผลผลิตต่อไร่ของข้าว พบว่า ผลผลิตข้าวต่อไร่ของชาวนาไทยมีสัดส่วนน้อยกว่าประเทศอื่นๆ ส่งผลทำให้ต้นทุนการผลิตข้าวสูงเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศคู่แข่ง ด้วยเหตุผลดังกล่าวทำให้ชาวนาไทยประสบปัญหาเรื่องของต้นทุนการผลิตอย่างต่อเนื่อง และทำให้ต้นทุนลูกหลานของผู้ประกอบการอาชีพการทำนาไม่ต้องการสานต่ออาชีพการทำนา รวมถึงปัญหาการเป็นหนี้สินของชาวนาไทยที่ไม่สามารถหลุดพ้นจากความยากจน ดังนั้น การที่จะรักษาอาชีพการทำนาไทยได้ ภาครัฐต้องถือเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนด้วยการส่งเสริมด้านปัจจัยการผลิตต่างๆ เพื่อการลดต้นทุนการผลิต รวมถึงโครงการอุดหนุนต่างๆ ของภาครัฐบาลที่รับซื้อ เพื่อให้ผู้ประกอบการอาชีพชาวนามีรายได้จากการขายข้าวที่สามารถดำรงอยู่ในอาชีพได้ โดยช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา ราคาข้าวเปลือก ข้าวสาร มีราคาตกต่ำ ภาครัฐจึงจำเป็นต้องกำหนดนโยบายในรูปแบบต่างๆ ผ่านกลไกการ

ขับเคลื่อนทั้งการช่วยเหลือหรือส่งเสริมสนับสนุนผูกไว้เป็นเงื่อนไขที่สำคัญทางการเมือง นโยบายรัฐบาลทุกยุคสมัยแสวงหาวิธีการเพื่อให้เป็นหลักการประกันว่าการปลูกข้าวจะได้ราคาที่เหมาะสม อีกทั้งยังคงเป็นการธำรงรักษาอาชีพการทำนาให้สืบสานพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษไปสู่ชาวนาไทยรุ่นใหม่ เห็นได้จาก Boonyoung (2016) ได้รวบรวมเหตุการณ์การฆ่าตัวตาย ตั้งแต่ 1 มกราคม พ.ศ. 2539 จนถึง 31 ธันวาคม พ.ศ. 2558 ที่สะท้อนข้อมูลเชิงประจักษ์ถึงสภาพปัญหา และชนวนการฆ่าตัวตายของชาวนาในสังคมไทย ปรากฏว่าหลักฐานส่วนใหญ่ของความสำเร็จของการฆ่าตัวตายเกิดมาจากสภาพปัญหาที่ชาวนาเผชิญประกอบด้วย (1) ขาดรายได้หรือไม่มีเงินในการชำระหนี้ตามกำหนด (2) ขาดเงินทุนในการทำนา (3) ปัญหาที่ดินซึ่งเป็นทรัพยากรหลักของชาวนา (4) ปัญหาจากการประสพภัยทางธรรมชาติทำให้ผลผลิตเสียหาย

จากปัญหาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าความเป็นอยู่ของชาวนาไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันส่วนใหญ่ประสบปัญหา และสาเหตุหลักมาจากผลกระทบที่เป็นอุปสรรคที่เกิดจากปัจจัยสภาพแวดล้อมที่ควบคุมไม่ได้ และสถานการณ์ปรากฏการณ์ต่างๆ ทางธรรมชาติ อาทิเช่น ดิน น้ำ ลม ภูมิอากาศ เป็นต้น ทั้งนี้เองจึงเป็นเหตุผลว่าทำไมคำว่า “ความอยู่รอดของเกษตรกรด้านการทำนา” จึงถือเป็นหัวใจความสำคัญในการพัฒนายุทธศาสตร์เชิงนโยบายระดับประเทศมาอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เห็นได้ว่าตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 1 มุ่งเน้นการส่งเสริมช่วยเหลือสนับสนุนด้านนโยบายต่างๆ ต่อมาได้มีจัดทำแผนยุทธศาสตร์ 20 ปี ในการกำหนดทิศทางการขับเคลื่อนประเทศตามแผนกลยุทธ์ระยะสั้น ระยะกลาง ระยะยาว โดยสำหรับช่วงแผนระยะเวลา 5 ปี คือ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ได้กล่าวถึง การบรรลุวิสัยทัศน์ของประเทศไทยประการหนึ่ง คือใจความสำคัญของ

คำว่า “การหลุดพ้นจากความยากจน” และ “กักตัก รายได้ปานกลาง” ซึ่งรวมถึงการหลุดพ้นความยากจน ของเกษตรกรชาวนาที่เกิดจากการสร้างความสำเร็จ ของผู้ประกอบการอาชีพชาวนาให้ประสบความสำเร็จ เป็นหัวใจ ของการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนในอนาคต ผู้วิจัยจึง สนใจศึกษาเรื่อง สมรรถนะของชาวนาไทยที่ประสบความสำเร็จ ในการประกอบอาชีพการทำนา โดย การศึกษาจากต้นแบบของความสำเร็จของปราชญ์/ เกษตรดีเด่นด้านการทำนาและผู้เกี่ยวข้องที่มีส่วนร่วม ต่อการเปลี่ยนแปลงและส่งเสริมสมรรถนะของชาวนา ไทยให้ยกระดับสมรรถนะที่เป็นเลิศ เพื่อตอบคำถาม ในการวิจัยในครั้งนี้ที่ว่า “สมรรถนะของชาวนาไทยที่ ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพการทำนา เป็นอย่างไร” ผลการศึกษาดังกล่าวผู้วิจัยจะนำไปใช้ในการ ต่อ ยอดงานวิจัยแนวทางการพัฒนาลักษณะชาวนา ไทยให้ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืนในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสมรรถนะของชาวนาไทยที่ประสบความสำเร็จ ในการประกอบอาชีพการทำนา

ขอบเขตของการวิจัย

1. ด้านเนื้อหา แนวคิดสมรรถนะของชาวนา ไทย ต้องมีคุณสมบัติประกอบด้วย ความรู้ ทักษะ คุณลักษณะส่วนบุคคล แนวคิดเกี่ยวกับหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง

2. ด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ให้ข้อมูล หลักที่มีความรู้ ทักษะและคุณลักษณะที่เป็นปราชญ์ ชาวนา/เกษตรกรดีเด่นด้านการทำนา จำนวน 18 คน และหน่วยงานภาครัฐเชิงนโยบาย กลุ่มตัวแทนเครือข่าย และองค์กรที่เกี่ยวข้องกับชาวนา 7 คน กลุ่มนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ 4 คน จำนวนทั้งสิ้น 29 คน

3. ด้านพื้นที่ คือ ปราชญ์/เกษตรกรด้านการทำนา ซึ่งเป็นตัวแทนของแต่ละภูมิภาคในประเทศไทย ที่ได้

รับรางวัลงานปราชญ์ 72 ปี รวมถึงตัวแทนหน่วยงาน ภาครัฐที่ส่งเสริมเชิงนโยบายและนักวิชาการที่บูรณา การผลักดันให้ปราชญ์ประสบความสำเร็จในการทำนา

ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

1. เพื่อเสนอต้นแบบสมรรถนะของชาวนาไทยที่ ประสบความสำเร็จของการประกอบอาชีพการทำนา
2. เพื่อให้ผู้ประกอบการอาชีพชาวนาของ ประเทศไทย สามารถนำไปใช้ประเมินความสำเร็จของ ตนเองในการอยู่รอดอย่างยั่งยืนเพื่อยกระดับการพัฒนา เศรษฐกิจพอเพียงระดับบุคคลอย่างยั่งยืน

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับชาวนาไทย Phattharawat (2014) กล่าวว่า ชาวนาถือว่าเป็นผู้ที่มีความสำคัญต่อ ประเทศไทย จนได้รับการกล่าวขานว่า “ชาวนา คือ กระดูกสันหลังของชาติ” โดยในวันที่ 5 มิถุนายนของ ทุกปี ถือเป็น “วันข้าวและวันชาวนาแห่งชาติ” เพื่อเป็น วันเชิดชูเกียรติชาวนาไทยให้มีความภาคภูมิใจในอาชีพ โดยมีเหตุผลจากลักษณะภูมิประเทศของประเทศไทย พบว่า ส่วนใหญ่ประชากรทำการเกษตรกรรมโดย เฉพาะข้าว มีการจำหน่ายเพื่อการบริโภคในประเทศ และเป็นผู้ส่งออกอันดับสำคัญของโลก ถือเป็นสินค้า เกษตรที่นำรายได้เข้าสู่ประเทศไทยมาอย่างยาวนาน โดยชาวนาเป็นผู้ครอบครองพื้นที่การเกษตรถึง ร้อยละ 50 ของพื้นที่เพาะปลูกทั้งหมด การทำนาปลูกข้าว นั้น เป็นวิถีชีวิต เริ่มตั้งแต่การเตรียมดิน เตรียมกล้า การ ปลูกข้าว การใส่ปุ๋ย การดูแลกำจัดวัชพืช ศัตรูพืช การ เก็บเกี่ยว การเก็บรักษา การสีแปรข้าวเปลือกออกมา เป็นข้าวสาร และมีการสีบดจากอดีตจนกลายเป็น เสริมอนิจจังวิญญานของคนไทย วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ ทศนคติล้วนเกี่ยวกับกับข้าวและชาวนาไทย วิถีของชาวนาจำเป็นต้องมีการจัดการความรู้เพื่อเพิ่ม สมรรถนะชาวนาเพื่อเป็นผู้สร้างความมั่นคงทางอาหาร

ให้แก่คนไทย และชาวโลก

แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะ Puvitayaphan (2009) ให้อธิบายคำว่า สมรรถนะ หรือ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ (competency) หมายถึง ความสามารถ ศักยภาพ ที่เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของการแสดงออกของบุคลากร โดยมีเหตุผลของการค้นหาคำตอบ จากข้อคำถาม คือ ทำอย่างไรที่จะทำให้งานที่ได้รับมอบหมายประสบความสำเร็จ ผ่านพฤติกรรม 3 ด้าน คือ (1) ความรู้ (knowledge) (2) ทักษะ (skills) โดยจำเป็นต้องมีระยะเวลาเป็นข้อกำหนดที่สำคัญที่ทำให้เกิดทักษะ (3) คุณลักษณะส่วนบุคคล (attributes/motive) โดยภาพรวมมีสัญลักษณ์ที่เรียกว่า KSA (1) ความรู้ (knowledge) คือ ข้อมูล หรือเนื้อหาเฉพาะของวิชาชีพ “บุคคลต้องมีความรู้อะไรบ้าง” จึงจะปฏิบัติงานได้ประสบความสำเร็จ (2) ทักษะ (skills) คือ ความสามารถหรือความชำนาญในการปฏิบัติงาน ทั้งด้านการใช้วิยวะของร่างกาย และการใช้ทักษะ การคิดทางสมอง “บุคคลต้องสามารถทำอะไรได้” โดยจำเป็นต้องมีระยะเวลาเป็นข้อกำหนดที่สำคัญที่ทำให้เกิดทักษะแต่ละด้าน (3) คุณลักษณะส่วนบุคคล (attributes/motive) “บุคคลต้องมีคุณลักษณะอย่างไร” ประกอบด้วย แรงจูงใจ สิ่งต่างๆ ที่เป็นแรงขับให้บุคคลกระทำพฤติกรรมอุปนิสัย ลักษณะทางกายภาพที่มีการตอบสนองต่อข้อมูล หรืออัตมโนทัศน์ทัศนคติ ค่านิยม ส่วนบุคคล

แนวคิดเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้นำพระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ในวันพฤหัสบดีที่ 19 กรกฎาคม พ.ศ. 2517 “การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอมี พอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและใช้อุปกรณ์ที่ประหยัดแต่ถูกต้องตามหลักวิชาเมื่อได้

พื้นฐานมั่นคงพร้อมสมควรและปฏิบัติได้ แล้วจึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นตามลำดับต่อไป” ต่อมา สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้นำเสนอแนวทางการพัฒนาประเทศไทยในหนังสือพระมหากษัตริย์นักพัฒนาเพื่อประโยชน์สู่ปวงประชา มีเนื้อหาสำคัญที่กล่าวถึงแนวพระราชดำรินำไปสู่ชัยชนะของการพัฒนา ซึ่งในการพัฒนาประเทศพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาของไทยทรงสอนให้มีการพัฒนาโดยการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นและพระองค์ทรงสอนเสมอว่า การไปทำโครงการหรือกิจกรรมในพื้นที่ใด ควรให้ความเคารพ “ภูมิสังคม” ที่แตกต่างกันไป คำว่า ภูมิ หมายถึง ดิน น้ำ ลม ไฟ ส่วนสังคม คือ คน ประเพณี ความเชื่อ ค่านิยม ท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกันไป รวมถึงต้องรู้จักเคารพคน ความต้องการ ความพร้อมของคนในพื้นที่อันเหมาะสมกับสภาพความเป็นอยู่ที่แท้จริงของคนไทย ซึ่งต่อมาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ได้พระราชทานหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาในการดำรงและปฏิบัติตัวของคนทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน และระดับรัฐ เพื่อเป็นแนวทางการบริหารประเทศให้ทันต่อโลกาภิวัตน์ให้ดำรงตนในทางสายกลาง (Office of the National Economic and Social Development Board, 2017) ประกอบด้วย 3 ห่วง 2 เงื่อนไข โดย 3 ห่วง คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผลและมีระบบภูมิคุ้มกันที่ดี และ 2 เงื่อนไข คือ ความรู้ และคุณธรรม

การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงระดับบุคคลและครอบครัว ความพอเพียงในการดำรงชีวิตเป็นเงื่อนไขพื้นฐานที่ทำให้ประชาชนไทยพึ่งพาตนเอง และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีศักดิ์ศรี มีอิสระในการดำเนินชีวิตในการกำหนดการดูแลการบริหารจัดการตนเอง รวมถึงการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นด้วย

เครือข่ายชาวนาไทย นายกเครือข่ายเกษตรกรรมยั่งยืน นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร สภาเกษตรกรด้านการทำนา นักวิชาการกรมการข้าว จำนวน 7 คน และกลุ่มนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ ประชาชนเกษตรกรของแผ่นดินสาขาเศรษฐกิจพอเพียง นักวิชาการอาวุโสสถาบันคลังสมองของชาติ ประชาชนเกษตรกรของแผ่นดินสาขาผู้ทรงภูมิปัญญาและมีคุณูปการต่อภาคเกษตรไทย ผู้อำนวยการโครงการสำนักงานมูลนิธิชัยพัฒนา/ผู้อำนวยการกลุ่มประสานงานที่ 41 จำนวน 4 คน รวมทั้งสิ้น 29 คน และได้รับการตอบรับสัมภาษณ์ครบทุกคน ระยะเวลาในการศึกษาระหว่างเดือนมีนาคม พ.ศ. 2561 ถึง กุมภาพันธ์ 2562 รวม 12 เดือน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview) ซึ่งสร้างมาจากการศึกษาค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ เช่น หนังสือ บทความวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยข้อคำถามมีลักษณะปลายเปิด และนำไปตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) กับผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย จำนวน 7 ท่าน เพื่อพิจารณาขอบเขตและองค์ประกอบของเนื้อหา โดยใช้การหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับจุดประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence--IOC) และมีการปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญก่อนนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล หลังจากนั้นนำไปใช้สัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) โดยการลงพื้นที่การปลูกข้าวของประชาชนชาวนา โดยการสัมภาษณ์จนอ้อมตัวในการคำถามที่มีลักษณะซ้ำๆ กัน

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย มีดังนี้ (1) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาถอดเทป (2) ทำการตั้งข้อมูลและระบุรหัส (3) จัดหมวดหมู่ของข้อมูลทั้งหมด (4) ทำการตีความข้อมูลแยกตามประเด็นเชิงเนื้อหา (content analysis)

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือ ผู้วิจัยใช้การเขียนตอบในแบบสอบถามกึ่งมีโครงสร้างและการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการเชื่อมโยงข้อมูลเข้าด้วยกัน เพื่อลดความอคติกับผลของการเก็บข้อมูล ทุกครั้งหลังจากสัมภาษณ์เสร็จสิ้น ผู้วิจัยทวนสอบทุกครั้งที่มีความถูกต้องและครบถ้วนที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้แจ้งแก่ผู้รับการสัมภาษณ์ว่า ขอเผยแพร่ข้อมูลของการวิจัยของท่านในเล่มการวิจัย เพื่อเป็นคุณูปการแก่ชาวนาไทยที่ต้องการนำไปใช้ในการพัฒนาสมรรถนะ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสามารถตอบคำถามการวิจัย “สมรรถนะของชาวนาไทยที่ประสบความสำเร็จการประกอบอาชีพเป็นอย่างไร” จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญประชาชนชาวนา เกษตรดีเด่น สาขาการทำนา ที่ให้ข้อมูลในการวิจัย พบว่า สมรรถนะชาวนาไทยที่แยกตามการสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็นสมรรถนะ 3 ด้าน และมีสมรรถนะย่อย 18 สมรรถนะ ได้แก่ (1) ด้านความรู้ 13 สมรรถนะ (2) ด้านทักษะ 10 สมรรถนะ และด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล 2 สมรรถนะ ก่อนการจัดกลุ่มสมรรถนะเพื่อนำไปประยุกต์ใช้เป็นต้นแบบสมรรถนะของชาวนาไทยต่อไป ดังต่อไปนี้

1. สมรรถนะด้านความรู้ (knowledge) ประกอบด้วย 8 สมรรถนะ ดังต่อไปนี้

1.1 ความรู้ต่อยอดภูมิปัญญา ตามบทสัมภาษณ์ของผู้เชี่ยวชาญ P002 ที่กล่าวว่า “เกษตรกรชาวนายุคใหม่ต้องมีศาสตร์ของภูมิปัญญา” P005 กล่าวว่า “...ต้องมีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และต้องไม่หยุดนิ่งการพัฒนา อัตลักษณ์ และสิ่งใหม่ๆ ทำน้อยและได้เยอะในเรื่องผลผลิต เช่น การทำข้าวโอ๊ต” และ P013 กล่าวว่า “ต้อง เลียนแบบสมัยโบราณ” P016 กล่าวว่า “...ชาวนาต้องพัฒนาความเชี่ยวชาญ และเรียนรู้ต่อยอด” S004,P018 กล่าวว่า “..ต้องมีความรู้ภูมิปัญญารอบรู้ในการทำนา ใช้ประสบการณ์ของตนเอง และภูมิปัญญา

เราเข้าไปประยุกต์ด้วย” R002 กล่าวว่า “ชาวนาที่ทำนาจริงๆ ใช้วิถีชีวิตภูมิปัญญาดั้งเดิม และลดต้นทุน”

1.2 เมล็ดพันธุ์ข้าว ตามบทสัมภาษณ์ของผู้เชี่ยวชาญ P001 กล่าวว่า “ต้องมีความรู้เรื่องพันธุ์ข้าว” และ P008 กล่าวว่า “ เริ่มต้นความรู้แม่พันธุ์เตรียมแม่พันธุ์ข้าวในสถานี่ราชการ (กรมส่งเสริมการเกษตร) มาทำ 1 ไร่ แล้วก็เก็บไว้ แล้วซื้อแม่พันธุ์อีก 1 ไร่ จากราชการที่คัดมาแล้ว” เช่นเดียวกับ P010 “ต้องใช้พันธุ์ข้าวดี เพื่อให้ผลผลิตสูง (มะลิ 105 ข้าวอ่อน) P011 กล่าวว่า “ต้องมีความรู้ความเชี่ยวชาญศึกษาลักษณะพันธุ์ข้าวดูข้าวให้เป็น”

1.3 ความรู้การทำนานอกฤดูกลาง ตามบทสัมภาษณ์ของผู้เชี่ยวชาญ “P002 ที่กล่าวว่า ต้องมีความรู้ด้านการวางแผนข้าว การเก็บเกี่ยว เช่น ช่วงเดือน 20 กรกฎาคม และ 20 สิงหาคม = 1 เดือน, 20 กันยายน = 2 เดือน 20 ตุลาคม ได้ 3 เดือน หอมมะลิ ต้องเก็บเกี่ยวเดือนพฤศจิกายน” R002 กล่าวว่า “นำความรู้การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ และนำนวัตกรรมมาใช้ทำนาแบบเปียกสลับแห้งเพื่อการทำนานอกฤดูกลางได้” S003 กล่าวว่า “...หากมีพื้นที่ปลูกข้าวอยู่ในเขตชลประทานทำนาปีละ 2 ครั้ง ต้องมีความวางแผนทำนานอกฤดูกลางเพื่อการขยายตัวขึ้น”

1.4 ความรู้ทำนาแบบพอเพียง ตามบทสัมภาษณ์ของผู้เชี่ยวชาญ “P003, R007กล่าวว่า “พึ่งตนเองความรู้ต้องทำนาพึ่งตนเอง” และ P004 กล่าวว่า “หมายถึงต้องมีการเน้นเรื่องสุขภาพ” เช่นเดียวกับ P006 กล่าวว่า “ความรู้การทำนาพอเพียงมีหลากหลาย คือ 1) การเกษตรพอเพียง 2) สมุนไพร 3) ขยายปุ๋ยชีวภาพ 4) เลี้ยงปลา เลี้ยงกุ้ง” P013 กล่าวว่า “ความรู้ชาวนาต้องพึ่งตนเอง ไม่ต้องซื้อต้องหาปัจจัยภายนอกเลยทำเองได้หมดเลียนแบบสมัยโบราณภูมิปัญญาการทำนาเดิมแต่ต้องเรียนรู้ปรับตัวกับสภาพแวดล้อมการทำนาที่เปลี่ยนแปลงไปพร้อมการเรียนรู้ทำแบบความพอเพียงที่เหมาะสมกับตนเอง” P014

กล่าวว่า “ชาวนามีความเชี่ยวชาญความพยายามอยู่รอดอย่างพอเพียงบนอาชีพของตน” P015 กล่าวว่า “ชาวนาต้องมีความรู้ตั้งแต่ต้นน้ำอะไรคือการผลิตปัจจัยการผลิตด้วยตนเองและต้องพึ่งตนเอง” และ P017 กล่าวว่า “พึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนและพลิกผันตามสภาวะของตลาดด้วยเรียนรู้และปรับตัวการทำงานบนความหลากหลายที่พึ่งตนเองได้” R004 กล่าวว่า “ใส่ใจขยัน ดูแล และความอดทนพึ่งตนเองในการทำนาแบบพอเพียง” S002 กล่าวว่า “น้อมนำเศรษฐกิจพอเพียงของพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 มาใช้นี่เป็นวิธีการทำนา” S002 กล่าวว่า “ต้องมีการทำด้วยตนเองไม่ต้องไปว่าจ้างอย่างเดียวและต้องรู้สัมผัสที่นาของตนเอง” R004 กล่าวว่า “ปัจจุบันชาวนาที่ไม่ประสบความสำเร็จเป็นหนี้สินล้มเหลวเพราะไม่ได้น้อมนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงของรัชกาลที่ 9”

1.5 ความรู้เกษตรอินทรีย์ (organic farming) ตามบทสัมภาษณ์ของผู้เชี่ยวชาญ “P006 ที่กล่าวว่า “...เป็นปราชญ์ต้องมีความรู้ทำนาเกษตรอินทรีย์” S003, R004, R007 กล่าวว่า “...ความรู้การทำนาเกษตรอินทรีย์ คือ การใช้ปุ๋ยเคมี และต้องมีความรู้เข้าใจในระบบนิเวศน์ในเรื่องของอินทรีย์เข้ามาส่งเสริมการทำนา”

1.6 ความรู้เกษตรผสมผสาน (Integrated Farming) ตามบทสัมภาษณ์ของผู้เชี่ยวชาญ S001 กล่าวว่า “...ถ้าเป็นมืออาชีพต้องหันกลับมาทำในเรื่องของการทำเกษตรกรรมผสมผสานยั่งยืน” S002 กล่าวว่า “...Change Agent ต้องเป็นผู้พร้อมการทำนาแบบผสมผสาน” S003 กล่าวว่า “รู้จักวิธีการจัดการทำนาแบบผสมผสาน, ต้นทุน, รายได้ จะรู้ว่าจัดการอย่างไร” S004 กล่าวว่า “...มีการทำนาผสมผสาน ปลูกข้าว ปลูกผัก ผลไม้” S001 กล่าวว่า “...ต้องปรับเปลี่ยนมาทำเกษตรผสมผสาน”

1.7 ความรู้ตามแนวทฤษฎีใหม่ (new theory agriculture) ตามบทสัมภาษณ์ของผู้เชี่ยวชาญ “P006

ที่กล่าวว่า “...แนวพัฒนาการทำนา 40 ไร่ใช้ทฤษฎีใหม่เป็นคันทนา มีอาชีพเสริม” S002 กล่าวว่า “...เอาทฤษฎีใหม่ของพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 เป็นวิธีการทำการเกษตรปรับการทำนาสนับสนุนการสร้างอาชีพเสริม” S001 กล่าวว่า “...ถ้าเป็นมืออาชีพต้องหันกลับมาทำในเรื่องของการทำนาสวนผสม เกษตรทฤษฎีใหม่” R002 กล่าวว่า “...ทฤษฎีใหม่ คำสอนของพ่อหลวง รัชกาลที่ 9 หมายถึง ปลูกทุกอย่างที่กิน กินทุกอย่างที่ปลูก แบ่งพื้นที่ตามความเหมาะสมของชาวนา มีสระน้ำ ปลูกข้าว ปลูกพืชผสมผสาน ปลูกผักที่มีรายได้ ทั้งรายเดือน รายปี เพราะว่าการทำนาในกรอบนั้นมีเงินใช้ปีแค่ 2 รอบ คือ นาปี นาปรัง มีรายได้ไม่ต้องทิ้งนาปลูกพืชที่ขายได้ทุกวัน”

1.8 ความรู้การทำปุ๋ยธรรมชาติ (ปุ๋ยน้ำชีวภาพ) ตามบทสัมภาษณ์ของผู้เชี่ยวชาญ “P001 ที่กล่าวว่า “ต้องมีความรู้เรื่องปุ๋ย” R003 กล่าวว่า “...ผลิตปุ๋ยและใช้สารชีวภัณฑ์เอง” S002 กล่าวว่า “ความรู้การใช้ปุ๋ยธรรมชาติ”

1.9 ความรู้แหล่งน้ำธรรมชาติ/ชลประทาน ตามบทสัมภาษณ์ของผู้เชี่ยวชาญ “S002 กล่าวว่า ต้องมีความรอบรู้ใช้แหล่งน้ำธรรมชาติและแหล่งน้ำชลประทาน”

1.10 ความรู้เกี่ยวกับดินที่อุดมสมบูรณ์ ตามบทสัมภาษณ์ของผู้เชี่ยวชาญ “P001 ที่กล่าวว่า “..ต้องมีความรู้เรื่องดิน ”เช่นเดียวกับ P003 กล่าวว่า “..ประสบความสำเร็จต้องมีความรู้ในการปรับปรุงดิน ไม่ใช่สารเคมี” P010 กล่าวว่า “ต้องไม่เผาฟางเพิ่มอินทรีย์วัตถุให้กับดิน P012 กล่าวว่า “ต้องมีใจรักเรื่องดินในการทำงาน” P015 กล่าวว่า “ชาวนาต้องมีความรู้ความเชี่ยวชาญ คือ ตั้งแต่ต้นน้ำ คือ ต้องมีองค์ความรู้เรื่องดินและใช้ดินเป็น”

1.11 เครือข่ายการรวมกลุ่ม ตามบทสัมภาษณ์ของผู้เชี่ยวชาญ “S001 กล่าวว่า ไม่ให้ทำคนเดียว ต้องเป็นกลุ่ม และต้องมีภาครัฐมาช่วยในเรื่องของการทำข้าวครบวงจร การตลาด การจัดการทรัพยากร” S002

กล่าวว่า “..ต้องเรียนรู้ที่จะอยู่กับแบบรวมกลุ่มเมื่ออยู่อย่างเป็นกลุ่ม (ตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป)เริ่มมีความรู้ใหม่ๆ แล้วมาแลกเปลี่ยนกันเรียนรู้และบูรณาการ มีกระบวนการความคิดเกิดองค์ความรู้ใหม่ๆ ก็คือการอยู่รอด และเป็นการพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน” S003 กล่าวว่า “...ก่อนอื่นต้องมีความรู้ในการสร้างเครือข่ายหรือรวมกลุ่มต้องหาความเฉพาะของกลุ่ม”

1.12 การถ่ายทอดความรู้ ตามบทสัมภาษณ์ของผู้เชี่ยวชาญ “S001 กล่าวว่า “... ต้องการที่จะไม่ให้ทำคนเดียว ต้องเป็นกลุ่ม และถ่ายทอดความรู้” S003 กล่าวว่า “... โดยการถ่ายทอดความรู้ ตั้งแต่ ความรู้การบริหารจัดการด้านทรัพยากร และสร้างกลไกการผลิตและสู่การตลาด การเลือกใช้พันธุ์เฉพาะ เทคนิคต่างๆ” P008 ที่กล่าวว่า “ต้องมีการแลกเปลี่ยนความรู้จากเครือข่าย”

1.13 ผู้นำความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลง ตามบทสัมภาษณ์ของผู้เชี่ยวชาญ “P002 ที่กล่าวว่า เกษตรกรชาวนายุคใหม่มีการปรับตัว” เช่นเดียวกับ P003 กล่าวว่า “...ต้องปรับเปลี่ยนแนวคิด” R007 กล่าวว่า “...ยอมรับต่อการเปลี่ยนแปลง และพึ่งตนเอง” S002 กล่าวว่า “...Change Agent เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง ชาวนาต้องรองรับการเปลี่ยนแปลงให้ได้ต้องเป็นผู้พร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงการทำงาน”

2. สมรรถนะด้านทักษะ (skill) ประกอบด้วย 8 สมรรถนะ

2.1 ด้านการบริหารจัดการ ตามบทสัมภาษณ์ของผู้เชี่ยวชาญ P015 กล่าวว่า “...ชาวนาต้องมีความรู้ความเชี่ยวชาญ คือ ตั้งแต่ต้นน้ำ คือ การผลิตปัจจัยการผลิตด้วยตนเอง และต้องมีองค์ความรู้” สอดคล้องกับ R002 กล่าวว่า ชาวนารุ่นใหม่บริหารจัดการเพื่อเพิ่มผลผลิตมูลค่า “S002 กล่าวว่า ความรอบรู้ใช้ความสามารถในการวิเคราะห์การบริหารจัดการ” S001 กล่าวว่า “...ถ้าเป็นมืออาชีพต้องปรับเปลี่ยนในการบริหารจัดการ”

2.2 ทักษะด้านการบัญชีครัวเรือน ตามบท

สัมภาษณ์ของผู้เชี่ยวชาญ “R001 กล่าวว่า “...รู้จักกิน จักใช้ ต้องมีความรู้การจัดทำบัญชีครัวเรือนและต้องมีรายได้ประจำ และจะรู้ว่าประหยัดออมน” S002 กล่าวว่า การจดบันทึกและจัดทำบัญชีครัวเรือน” S003 กล่าวว่า “...มีความรู้ในการจัดทำบัญชีครัวเรือน ทำให้รับรู้รายละเอียดได้ดี และวางแผนการใช้จ่าย กำหนดรายได้ประจำและการออมเงิน”

2.3 ทักษะด้านการตลาด ตามบทสัมภาษณ์ของผู้เชี่ยวชาญ P004 กล่าวว่า “...ต้องมีการวางแผนตลาด เพื่อให้สังคมรอบข้างเห็นผลผลิตที่ออกมา” P007 กล่าวว่า “...สร้างเรื่องราวให้เกิดขึ้นให้ได้ สร้างแบรนด์ของตัวเอง และหาตลาดก่อน แล้วย่อยๆ ทำข้าวตามตลาดต้องการ เช่น ทำข้าวเพื่อสุขภาพ และทำข้าวพื้นเมืองแล้วหาลูกค้าจึงผลิตตามตลาด” P017 กล่าวว่า “...พลิกผันตามสภาวะของตลาดอยู่ได้อย่างยั่งยืน” R002 กล่าวว่า แสวงหาความต้องการของตลาดเพื่อนำไปผลิต เช่น ทำข้าวสุขภาพปลอดภัย” R007 กล่าวว่า “...ชาวนาต้องเรียนรู้เท่าทันต่อสถานการณ์ของตลาด” “S002 กล่าวว่า มีทักษะความเชี่ยวชาญในการรอบรู้ การวางแผน การตลาด คำนึงถึงผู้บริโภคเป็นหลัก” และกล่าวว่า “...การเขียนแผนเป็นสิ่งที่จะต้องให้ชาวนารู้จักเป็นวิธีการทำที่ถูกต้อง ชาวนาต้องสนใจด้านการตลาด โดยคำนึงถึงการตลาดภายใน ขายกับโรงสี ตลาดภายนอกจะทำให้เกิดผลออกมาชัดเจน”

2.4 ทักษะการวางแผนและการทำนา ตามบทสัมภาษณ์ของผู้เชี่ยวชาญ P004 กล่าวว่า “...ต้องมีการวางแผน ต้องการพันธุ์ข้าว ประเภทไหน ลักษณะไหน มีการจัดทำตารางงานตัวเอง แผนการผลิตเองเป็นรายตารางเอง เราไม่ทำขายโรงสีเริ่มทำต้นน้ำกลางน้ำปลายน้ำเอง” P013 กล่าวว่า “ต้องมีการวางแผนที่ดีควบคุม เลียนแบบสมัยโบราณ” R001 กล่าวว่า “การเขียนแผนเป็นสิ่งที่จะต้องให้ชาวนารู้จักเป็นวิธีการทำที่ถูกต้อง ลดต้นทุน เพิ่มผลผลิต ทำให้เกิดผลออกมาชัดเจน” S001 กล่าวว่า “การวางแผนการทำนาโดยเร่งรีบหลายครั้งจะกระทบเรื่องของเศรษฐกิจ คือ ทำ

เพื่อขาย ฉะนั้นก็จะเร่งเรื่องผลผลิตการทำนาหลายครั้งส่วนใหญ่” S002 กล่าวว่ามีความรอบรู้การวางแผนการทำนาให้ตรงความต้องการตลาด” S003, R006 กล่าวว่า “อยู่ในเขตชลประทานทำนาปีละ 2 ครั้ง โครงสร้างการทำนาเปลี่ยนการวางแผนทำนาขยายตัวขึ้น ต้องขยันอดทน มีการวางแผนการทำนา”

2.5 ทักษะการจัดการทรัพยากร ตามบทสัมภาษณ์ของผู้เชี่ยวชาญ “P004 ที่กล่าวว่า “...ต้องมีการจัดสรรทรัพยากรเริ่มต้นน้ำกลางน้ำ ปลายน้ำเอง” S001 กล่าวว่า “...การจัดการทรัพยากร” S004 กล่าวว่า “... มีความรู้ในการบริหารจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม”

2.6 ทักษะการจัดการแรงงาน ตามบทสัมภาษณ์ของผู้เชี่ยวชาญ “R002 ที่กล่าวว่า มือทำเองใช้แรงงานคน R003 กล่าวว่า “...การจัดการใช้แรงงานตามรอบการทำงานได้”

2.7 ทักษะการแก้ไขปัญหาโรคระบาด ตามบทสัมภาษณ์ของผู้เชี่ยวชาญ P013 กล่าวว่า “...ไม่ต้องซื้อต้องหาปัจจัยภายนอกเลยทำเองได้หมด เช่น ข้าวมี 2 โรค แมลงกับเชื้อราเวลาเราจะหว่านข้าวเกษตรกรทั่วไปก็จะโยนน้ำเลย เชื้อราก็ไม่ได้ฆ่าเชื้อ แต่ของเราก่อนจะแช่เราให้ไตรโคโดมาแซมเมล็ดพันธุ์ทำให้รากเน่าโคนเน่า ไม่เกิด แมลงตัวห้ำ ตัวเบียน”

2.8 ทักษะการแก้ปัญหาสภาพภูมิอากาศและน้ำ ตามบทสัมภาษณ์ของผู้เชี่ยวชาญ P009 ที่กล่าวว่า “เกษตรกรมีความรู้ทั้งนั้น บางทีเจอภาวะภัยพิบัติและบังคับด้วยดิน ฟ้า อากาศ และเมื่อเจ้าหน้าที่มาตรวจดินว่าจากการทำนาพื้นที่จะทำพืชอื่นไม่ได้หากจำเป็นต้องหยุดทำนาเกษตรกรต้องหันมาปลูกผัก ปลูกถั่ว” S002, S004 กล่าวว่า “...ต้องมีความรู้เพื่อแก้ปัญหาสภาพภูมิอากาศ น้ำ รอบรู้ในปัญหาสภาพภูมิอากาศและน้ำ”

2.9 ทักษะการใช้เทคโนโลยีและการสื่อสาร ตามบทสัมภาษณ์ของผู้เชี่ยวชาญ “P005 ที่กล่าวว่า ส่วนการขายต้องใช้เทคโนโลยีเข้ามาทำสื่อทำกลุ่ม

เมื่อพิจารณาสมรรถนะของชาวนาที่ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพการทำนา รวมทั้งสิ้น 20 สมรรถนะ คือ ด้านความรู้ 8 สมรรถนะ ด้านทักษะ 10 สมรรถนะและด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล 2 สมรรถนะ ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่า ผู้ประกอบอาชีพการทำนาต้องพิจารณาเรื่องขอบเขตการแบ่งแยกตามลักษณะ เช่น (1) องค์ความรู้ที่เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เช่น เกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรผสมผสาน เกษตรอินทรีย์ ต้องพิจารณาทางเลือกตามลักษณะสภาพบริบทสังคมของพื้นที่เหมาะสมรวมถึง (2) ข้อจำกัดของพื้นที่ของการปลูกข้าวอยู่ในแหล่งชลประทานหรือมีแหล่งน้ำหรือไม่ ความรู้การทำนานอกฤดูกาล ความรู้แหล่งน้ำธรรมชาติ/ชลประทาน อาจทำได้เฉพาะพื้นที่แหล่งน้ำเท่านั้น (3) การถ่ายทอดความรู้จะต้องระบุว่า ต้องเป็นผู้ประกอบอาชีพชาวนาที่เป็นปราชญ์หรือผู้นำเกษตรกรชุมชนในพื้นที่หรือประสบความสำเร็จในอาชีพการทำนาแล้วเท่านั้น จึงสามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่ชาวนาไทยโดยทั่วไปได้

การอภิปรายผล

1. ผู้ประกอบอาชีพชาวนาที่ได้รับรางวัลการเชิดชูเกียรติ ปราชญ์ชาวนาของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เป็นผู้ที่ได้รับการคัดเลือกมาจากปราชญ์เกษตร 72 ปี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และกรมส่งเสริมการเกษตร ซึ่งเป็นผู้ประสบความสำเร็จในการทำนามากกว่า 10 ปี ทำนาอยู่ในแต่ละภาคของพื้นที่ของประเทศไทย และผู้มีความรู้ ทักษะความเชี่ยวชาญประสบการณ์ และคุณลักษณะเฉพาะจนสามารถทำให้ประสบความสำเร็จในการทำนาซึ่งความสำเร็จดังกล่าว ล้วนสะท้อนออกมาจากสมรรถนะที่ผลักดันให้ปราชญ์ชาวนาได้รับความสำเร็จ ซึ่งสมรรถนะแต่ละด้านที่ปราชญ์นำมาสร้างความสำเร็จเหล่านี้ล้วนผ่านสะสมความรู้แต่ละด้าน และสร้างความรู้ใหม่ที่จำเป็นต่ออาชีพการทำนา โดยการได้รับการส่งเสริม

และสนับสนุนด้านการฝึกอบรมหลักสูตรต่างๆ จากนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญพิเศษด้านการทำนา อาทิ เช่น ผู้ที่รับการสัมภาษณ์ซึ่งมีส่วนโดยตรง ได้แก่ นักวิชาการ ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง นักวิชาการอาวุโส สถาบันคลังสมองของชาติ ปราชญ์เกษตร ของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรผู้ทรงภูมิปัญญาและมีคุณูปการต่อภาคการเกษตรไทย ผู้อำนวยการโครงการสำนักงานมูลนิธิชัยพัฒนา ผู้อำนวยการกลุ่มประสานงานที่ 41 กปน. สำนักงานคณะกรรมการพิเศษ เพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ฯ ที่ขับเคลื่อนความสำเร็จของชาวนาไทยจากอดีตจนถึงปัจจุบัน รวมถึงตัวแทนและเครือข่าย อาทิเช่น นายกสมาคม ชาวนาไทย นายกสมาคมเครือข่ายชาวนาไทย นายกสมาคมเครือข่ายเกษตรกรกรมย์ยืน นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ สภาเกษตรกรด้านการทำนา นักวิชาการเกษตร กรมการข้าว ส่งผลทำให้ชาวนาได้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนสร้างความสำเร็จ สามารถทำให้ครอบครัวและชีวิตความเป็นอยู่ของชาวนาดีขึ้น สอดคล้องกับ Ministry Agriculture and Cooperatives (2016) ซึ่งถือได้ว่าเป็นหน่วยงานตามภารกิจการขับเคลื่อนต่อการตอบสนองเชิงนโยบายการพัฒนาประเทศไทยไปสู่การพัฒนาอย่างความยั่งยืน อยู่ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ที่กล่าวถึงการเชื่อมโยงสู่ทิศทางการพัฒนาประเทศไทย โดยให้ความสำคัญต่อยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ ระยะเวลา 20 ปี พ.ศ. 2560-2579 ที่มุ่งเน้นในปัญหาและความท้าทายที่ต้องอาศัยความร่วมมือของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งภาครัฐ ประชาชน ผู้ประกอบการ สถาบันการเกษตร เกษตรกรในการรับรู้ถึงความสำคัญต่อทุกส่วนนำมาเพื่อการบูรณาการเชื่อมโยงในการกำหนดยุทธศาสตร์กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในการขับเคลื่อนเป้าหมาย (KPI output) ประกอบด้วย (1) เกษตรกรพึ่งพิงตนเอง ได้ (2) สถาบันการเกษตรมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ

(3) สินค้าเกษตรคุณภาพมาตรฐานความปลอดภัย
 (4) ภาคการเกษตรเติบโตอย่างยั่งยืนด้วยนวัตกรรม
 (5) บริหารจัดการพื้นที่เกษตรอย่างเหมาะสม โดย
 มุ่งเน้นที่ผลลัพธ์ของประเทศ (KPI outcome) ให้
 ประเทศก้าวข้ามกับดักรายได้ปานกลาง สอดคล้องกับ
 Phattharawat (2014) ได้อธิบายว่าอาชีพชาวนาต้อง
 ดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนได้โดยการลดความเสี่ยงในอาชีพ
 และชีวิตชาวนาควรมีแนวทางการบริหารความเสี่ยง
 ของชาวนา คือ การกระจายความเสี่ยงด้วยการทำการ
 เกษตรผสมผสานเกษตรทฤษฎีใหม่ และการสร้าง
 ภูมิคุ้มกันด้วยการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต
 เพื่อจะสามารถนำไปใช้ประเมินความสำเร็จของตนเอง

2. สมรรถนะที่จำเป็นของชาวนาไทยประกอบด้วย
 3 ด้าน สมรรถนะ ได้แก่ (1) ด้านความรู้ มีจำนวน 8
 สมรรถนะ (2) ด้านทักษะ มีจำนวน 8 สมรรถนะ และ
 (3) ด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล มีจำนวน 2 สมรรถนะ
 สอดคล้องกับ Phensupha and Ratsri (2016) ได้
 กล่าวถึงภาคเกษตร Smart Farmer ต่อการรองรับ
 การเปลี่ยนแปลงที่เชื่อมโยงกับไทยแลนด์ 4.0 ภาค
 การเกษตร 4.0 จำเป็นต้องเตรียมบุคลากรทางด้าน
 การเกษตร พัฒนาศักยภาพของเกษตรกร การพัฒนา
 เกษตรกรที่ทันสมัย (smart farmer) คือ เกษตรกรที่
 รู้จักการตลาดนำการผลิต มีจิตวิญญาณของการเป็น
 ผู้ประกอบการ เข้าใจในการบริหารจัดการธุรกิจของ
 ตนเองทั้งระบบมีความเป็นผู้นำทันกับโลกยุคปัจจุบัน
 และอนาคต จำเป็นต้องได้รับการศึกษาและการอบรม
 สามารถเข้าถึงแหล่งการลงทุน มีข้อมูลฐานและระบบ
 สารสนเทศ มีการเชื่อมโยงห่วงโซ่ผู้ผลิตและห่วงโซ่การ
 บริโภค การสร้างพันธมิตร สอดคล้องกับ Wichadecha
 (2015) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของชาวนาไทย พบว่า
 ผู้ที่มีประสบการณ์การทำงานตั้งแต่อดีตและปัจจุบัน มี
 คุณลักษณะความรู้ องค์ประกอบ คือ ตั้งแต่การเริ่ม
 เตรียมดินไปจนถึงการเก็บเกี่ยว สอดคล้องกับ
 Tuanchawan (2008) ได้กล่าวถึง คุณลักษณะของ
 การทำนาข้าวจากการถอดความรู้ พบว่า องค์ความรู้

ที่จำเป็นต้องมีที่ถือเป็นคุณลักษณะ คือ การเริ่มเตรียม
 พื้นที่ไปจนถึงการเก็บเกี่ยว รวมถึงขั้นตอน วิธีการ
 เทคนิคต่างๆ ในการทำนา สอดคล้องกับ Kasetsart
 University (2013) ได้กำหนดคุณลักษณะของ
 หลักเกณฑ์การพิจารณาเกษตรกร Smart Farmer
 ซึ่งถือเป็นศักยภาพของเกษตรกร ประกอบด้วย
 (1) ความรู้ในเรื่องเกษตรที่ทำอยู่ (2) การมีข้อมูล
 ประกอบการตัดสินใจ (3) มีการบริหารจัดการผลผลิต
 และการตลาด (4) มีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้า
 และปลอดภัยของผู้บริโภค (5) มีความรับผิดชอบต่อ
 สิ่งแวดล้อมและสังคม (6) มีความภูมิใจในความเป็น
 เกษตรกรและสอดคล้องกับ Kasetsart University
 (2013) กล่าวถึง ชาวนามืออาชีพจำเป็นต้องมี
 คุณลักษณะที่พึงประสงค์ คือ รักคุณธรรมคิดสร้างสรรค์
 และแบ่งปัน มีศรัทธาในอาชีพ ใฝ่หาความรู้ตลอดเวลา
 สืบสานอาชีพในแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน สร้างความ
 สมดุลในการประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิต โดยที่
 ชาวนาต้องเข้าใจอาชีพมีความเข้าใจชีวิตอย่างสมดุล
 และมีโภชนาการและสิ่งแวดล้อมทำให้มีคุณภาพชีวิตที่
 ดี เรียนรู้เข้าถึงข้อมูลข่าวสาร มีการบริหารความเสี่ยงใน
 อาชีพ เข้าใจวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม ร่วมแรงร่วมใจ
 เพื่อแบ่งปันความรู้สู่สังคมชุมชน เข้าใจกระบวนการ
 ห่วงโซ่ อุปทานนำสู่ความสำเร็จ บริหารจัดการแบบ
 มีแผนและยืดหยุ่น สร้างสมดุลความพอเพียงทางการ
 เงิน การบริหารปัจจัยการผลิตอย่างชาญฉลาด การ
 สร้างสรรค์คุณค่าการผลิต การเก็บเกี่ยวและการรักษา
 อย่างมีคุณค่า เข้าใจระบบการค้า เรียนรู้และพัฒนา
 ความเป็นมืออาชีพ สอดคล้องกับ Chandrapatya
 and Chiewvech (2010) การสร้างชาวนามืออาชีพ
 ที่ประสบความสำเร็จในอาชีพ หรือที่เรียกว่า Smart
 Farmer จำเป็นต้องให้ชาวนาดันแบบผู้มีความรู้และ
 ประสบการณ์ในการทำนา เพื่อมาเป็นวิทยากรให้คำ
 ปรึกษาแก่ชาวนาด้วยกัน พร้อมทั้งถ่ายทอดเทคโนโลยี
 สมัยใหม่

ข้อเสนอแนะ

1. ผู้ประกอบอาชีพการทำงานสามารถทำการทดสอบและวัดประเมินสมรรถนะของตนเองในปัจจุบัน โดยพิจารณาได้จากสมรรถนะที่ได้จากผลการวิจัยเช่นเดียวกับชาวนาไทยที่ได้รับรางวัลปราชญ์ที่มีคุณสมบัติ ทั้ง (1) ด้านความรู้ (2) ด้านทักษะ (3) ด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล ในแต่ละด้านว่ามีสมรรถนะด้านใดที่ยังไม่สามารถปฏิบัติได้ เพื่อนำมาสร้างความสำเร็จในแก่ตนเองและครอบครัวให้ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพการทำงานในอนาคต

2. สำหรับปราชญ์ชาวนาที่ได้รับรางวัลปราชญ์ เกษตรการทำงานสำหรับงานวิจัยในครั้งนี้ สามารถทดสอบและประเมินตนเองว่าตนเองนั้นอาจมีสมรรถนะตัวหนึ่งตัวใดที่ยังขาดไปหรือไม่ เพื่อนำไปใช้การวางแผนการเข้าฝึกอบรมและพัฒนาการสร้างความรู้ ด้วยการเชื่อมโยงแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยกันระหว่างปราชญ์ชาวนาไทยด้วยกัน

3. สำหรับปราชญ์ชาวนาควรสร้างเครือข่ายปราชญ์ชาวนาเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันอย่างต่อเนื่องในกลุ่มปราชญ์ด้วยกัน และควรมีการระบุนความเชี่ยวชาญเฉพาะของสมรรถนะแต่ละด้านของปราชญ์แต่ละคนในการอยู่รอดอย่างยั่งยืน เพื่อยกระดับการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงระดับบุคคลอย่างยั่งยืน

4. สำหรับนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญชำนาญการพิเศษด้านการทำนา ควรมีการกำหนดการวางแผนพัฒนาและฝึกอบรมชาวนาไทย โดยจำเป็นต้องมีเกณฑ์ของการคัดเลือกระดับสมรรถนะของแต่ละระดับเพื่อการออกแบบการส่งเสริมความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะพึงประสงค์ของชาวนาที่เหมาะสมตามช่องว่าง (gaps) ที่แตกต่างกันในแต่ละด้านเพื่อให้เป็นการยกระดับสมรรถนะในการสร้างความสำเร็จของชาวนาแต่ละคนได้อย่างทั่วถึง

5. เครือข่ายภาคชาวนาและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับชาวนา ควรเป็นตัวแทนประสานงานระหว่างภาค

ของรัฐหรือผู้เกี่ยวข้องผ่านการมีส่วนร่วมในการผลักดันการขอรับการส่งเสริมการปกป้องสิทธิ์ รับฟังปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการทำนาของชาวนาไทยเพื่อนำมาค้นหาวิธีการ กระบวนการ และผลลัพธ์อันนำไปสู่การผลักดันการสร้างกลุ่มที่มีความเข้มแข็งแก่กลุ่มชาวนาไทยทั่วประเทศไทยให้สามารถประสบความสำเร็จหลุดพ้นจากความยากจน ให้มีรายได้และความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นได้อย่างไร

6. นักวิชาการจากหน่วยงานภาครัฐบาลที่เกี่ยวข้องที่ผ่านในอดีตได้เข้ามามีส่วนร่วมในการผลักดันความสำเร็จของปราชญ์ชาวนามาอย่างต่อเนื่อง แต่ในขณะเดียวกันในความสำเร็จดังกล่าวยังไม่สามารถที่จะทำให้ชาวนาทุกคนประสบความสำเร็จในการทำนาได้ จึงทำให้อาชีพการทำนามีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยที่ลูกหลานของชาวนาไทยในปัจจุบันไม่มีความต้องการสืบทอดในอาชีพการทำนาจากเหตุผลประการหนึ่ง คือ ความยากจนที่เกิดขึ้นจากรุ่นที่ผ่านมา ดังนั้นเอง เป้าหมายของการพัฒนาประเทศไทยอย่างยั่งยืนตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี จึงมีจุดมุ่งเน้นการลดความเหลื่อมล้ำของประชาชน และการลดความยากจน

7. นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญด้านการเกษตร ถือเป็นบุคคลสำคัญที่มีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับประเทศไทย โดยที่ท่านเหล่านั้นมีสถานะเป็นปราชญ์ชาวนาที่ประสบความสำเร็จ และการเป็นนักวิชาการอาวุโสที่ถ่ายทอดองค์ความรู้ช่วยเหลือส่งเสริมความรู้แก่ชาวนาไทย อีกทั้งเป็นผู้ที่สร้างความสำเร็จแก่ชาวนาให้เป็นปราชญ์ที่ประสบความสำเร็จจวบจนปัจจุบัน ถือเป็นบุคคลต้นแบบที่มีส่วนขับเคลื่อนต่อภาคการเกษตรของไทย ควรได้รับเชิญให้เป็นบุคคลต้นแบบที่มีส่วนร่วมการบูรณาขับเคลื่อนในเชิงการกำหนดนโยบายที่สอดคล้องกับการพัฒนาสมรรถนะชาวนาไทยให้ประสบความสำเร็จและการพัฒนาอย่างยั่งยืน

References

- Boonyoung, K. (2016). Farmer suicides in Thai society: An analysis of reported cases in Thai newspapers. *Local Administration Journal*, 9(1), 1-17. [In Thai]
- Chandrapatya, S., & Chiewwech, K. (2010). *Rice production technology transfer of the smart farmers in Phitsanulok province*. Proceedings of 48th Kasetsart University Annual Conference: Agricultural Extension and Home Economics, Bangkok. [In Thai]
- Kasetsart University. (2013). *Enhancing agricultural business competency: A new dimension of learning form plots to sustainable development*. Author. [In Thai]
- Ministry Agriculture and Cooperatives. (2016). *The twenty year agriculture and cooperative strategy (2017-2036)*. Author. [In Thai]
- Office of the National Economic and Social Development Board. (2017). *The national economic and social development plan 12*. Author [In Thai]
- Phattharawat, C. (2014). *Guideline for solving problems of Thai farmers from plots to sustainable development*. Retrieved from www.cai.ku.ac.th [In Thai]
- Phensupha, K., & Ratsri, B., (2016). *Agricultural sector preparation Smart farmer with access to Thailand 4.0*. Retrieved from <https://www.kasetkaoklai.com/home/2016/09/smart-farmer-ไทยแลนด์-4-0> [In Thai]
- Puvitayaphan, A. (2009). *Competency dictionary*. HR Center.
- The Chaipattana Foundation. (2016). *Sufficient economy*. Retrieved from https://www.chaipat.or.th/site_content/item/1309-2010-06-03-09-50-07.html [In Thai]
- Tuanchawan, B. (2008). *Removing knowledge of rice farming in the form of an alternative agricultural network in Khun Yuam, Mae Hongson province phase 1*. Thailand Research Fund. [In Thai]
- Wichadecha, V. (2015). *Report guidelines for increasing rice production efficiency to reduce production costs, increase rice production of Ban Thung Farming Group, Pattani province*. Thailand Research Fund. [In Thai]